

ÜNİTE NO: IV
DİL-KÜLTÜR İLİŞKİSİ

(Bu ünite 4. Hafta'nın devamı niteliğindedir. 4. Hafta'nın ders notlarını almayı unutmayınız.)

AMAÇLAR:

1. Kültür kavramını tanıtmak
2. Kültürün temel öğelerini tanıtmak
3. Kültürün özelliklerini anlatmak
4. Dille kültür arasındaki ilişki kurdurmak

ANAHTAR KELİMELEER:

Kültür, milli kültür, dil, din, sanat, töre, tarih, dünya görüşü, kültürün özellikleri, kültür değişimleri, kültürlerin karşılaştırılmaları, uygarlık, kültür taşıyıcılığı.

İÇİNDEKİLER:

I.Kültürün Tanımı

II. Kültürün Özellikleri

III Kültürün Öğeleri

1. Dil
2. Töre
3. Din
4. Tarih
5. Sanat
6. Dünya Görüşü

IV Dil-Kültür İlişkisi

ÖZET:

Dilimize Fransızcadan giren kültür sözcüğünün aslı Latince'dir. Dilimizde Arapçadan giren hars ile Türkçe karşılığı olan ekin sözcükleri de var. Temel anlamı toprağı sürme, ekme, topraktan ürün elde etmektir. Anlam genişlemesine uğrayan sözcük birçok yeni anlam kazanır. Toplumbilim alanında kazandığı anlam, üzerinde durduğumuz anlamıdır. Bu anlamdaki kültüre milli kültür diyoruz. Milli kültür, millete özgü değerler bütünüdür. Doğal, canlı ve tarihi derinliğı olan bir kavramdır. Kültürü oluşturan çok sayıda öge arasında altı tanesi temel ögedir. Bunlar; dil, din, tarih, töre, sanat ve dünya görüşüdür.

Dille kültür arasında sıkı bir ilişki vardır: Bir toplumun sözlü ve yazılı bütün kültür değerleri dil kabı ve kalıbı ile bir kuşaktan diğerine, bir mekândan başka bir mekâna aktarılır. Dil kültürün en önemli ögesidir. Bir yandan kültürün bütün öğelerini dünden bugüne taşıırken, bir yandan da kültürü yaşatan insanların birbirinin kardeşleri, yakınları olduğı bilincini bilinçaltına yerleştirir. Aynı dili konuşan insanlarda ortak duygu ve düşünce oluşmaktadır. Böylece dil ulusal birlik ve beraberliğın de perçinleyicisi, sağlayıcısı olmaktadır.

DİL-KÜLTÜR İLİŞKİSİ

1.Kültürün Tanımı

Kültür sözcüğü dilimize Fransızcadan geçmiştir. Fransızcaya da kültür sözcüğü, Latince'den geçmiştir. Latincesi "cultura" biçimindedir. Sözcüğün temel anlamı, toprağı sürme, ekme, topraktan ürün elde etmektir. Sözcük daha sonra insan vücudunu ve ruhunu eğitme, sanat ve fikir eserlerini geliştirme anlamlarını kazanarak anlam genişlemesine uğramıştır. Daha sonraları sözcük, anlam genişlemesine uğramaya devam eder. Eğitim görmüşlerin yaşadığı yüksek hayat tarzı, bilgi veya genel bilgi, tıp ve bitki biliminde üretme, yetiştirme ve çoğaltma anlamları gibi.

Kültür sözcüğünün toplum bilimi alanında kazandığı anlam ise öteki anlamlarıyla karıştırılmasını önlemek amacıyla milli kültür tamlamasında taşıdığı anlamdır.

Milli kültür, bir topluluğu millet düzeyine çıkaran ve onu başkalarından ayıran değerler bütünüdür. Bu anlamda kültür kavramını ilk kez Ziya Gökalp'ın kullandığını görüyoruz. Gökalp'ın kültür sözcüğü yerine Arapçadan aldığı "hars"ı kullandığını söyleyebiliriz. Sözcüğe dilimizden bir karşılık da bulunmuştur: ekin. Ancak ekinin kullanışta yaygınlık kazanmadığını belirtelim.

Milli kültürü oluşturan değerleri "dil, din, töre, sanat, tarih ve dünya görüşü" olarak sıralayabiliriz. Küreselleşmenin bir sonucu olarak bu değerlerin günümüzde büyük bir tehdit altında bulunduğu bir gerçektir. Her ne kadar yüksek düzeydeki kültürler "saf"lığını yitirmişlerse de kültürler özgünlüklerini korumak, kişilik ve kimliklerini sürdürmek çabası içinde olmalıdır. Çünkü kültürün, dolayısıyla kendini var eden milletin varlığı bu çabaya bağlıdır. Tarihte kimliğini yitiren birçok millet başka milletlerin kültürlerine kapılmış, böylece tarih sahnesinden silinmişlerdir.

Bu tehlike bizim için de geçerlidir. İşte kültürlerini koruyamadığı için başkalaşan Türk toplulukları: Çinlilerin asimile ettiği Chou hanedanı (1), Budizm'in yok ettiği Tabgaç hanedanı ve IX. yy. a kadar bir Türk devleti olan Bulgarlar...(2)

2.Kültürün Özellikleri

a.Kültür millidir. Milletlere özgü değerler bütünüdür. Bu değerler milletten millete değişir. Aynı milletleri içine alan bir kültürden söz edilemez. Ancak kimi kültürel değerler birden çok millette ortak olabilir. Böyle durumlarda bile değerlerin algılanışı ve yaşanışında ayrımlar söz konusudur. Ortak dinlerde olduğu gibi. Evrensel kültür olmaz. Çünkü kültür, birden çok millete özgü olan bir millete özgü olandır.

b.Kültür özgündür. Kültür toplumun kendi doğasına, kendi yaratışına uyar. Kaynağında milli yetenek, milli yöntem, milli ülkü vardır. Bu yüzden başka

kültürleri taklit, kültürün özgünlüğü ile çelişir. Topluma taklit bir derinlik, bir milli heyecan katmaz. Kültür, toplumun kişiliğini yansıttığı için taklide yönelmek topluma kişiliğinden, benliğinden uzaklaştırır. Toplamlar, ancak öz kültürlerinden hareketle yücelebilir.

c.Kültür canlı ve doğaldır. Canlıların temel özelliğı değişmedir. Kültürde de zamanla değişmeler görülür. Değişme iki türlü olur. Biri serbest, biri zorunlu değişmelerdir. Serbest değişmeler, bir kültürün başka bir kültürle karşılaşması sonucunda kendiliğinden gerçekleşir. Zamanla ve bunalıma yol açmayan değişmelerdir. Zorunlu değişmelerde zaman sıkışıklığı yanında bir zorlama –yasa ile olsa da- bir yapaylık vardır. Zorunlu değişmeler, toplumu bunalıma itebilir.

Kültürün doğallığı ise kendiliğinden doğması ile ilgilidir. Toplum, kendi doğasını yansıtır böylece. Kişilerin kendi görüşlerine göre kültüre karışmaları kültürün sağlığını bozar. Kişiler, kültüre uymak zorundadır. Kültürün kendine özgü yasaları, düzenlemeleri vardır. Aykırı davranışlar hemen yadırganmalara yol açar.

a.Kültürün tarihi derinliğı vardır. Kültür birbirine eklenen halkalar bütünüdür. Kökü tarihin derinliklerindedir. Bugünü düne, geleceğı de bugüne bağılıdır.

b.Kültür, toplumların yaşamasını sağlamak üzere var edilmiştir. Doğal, toplumsal ve ruhsal ihtiyaçların karşılanması kültür sayesinde.

c.Kültür toplumun ortak mirasıdır. Yalnız yaşayanların ya da ölmüşlerin değil, doğacakların da üzerinde hakkı olan bir mirastır.

d.Kültürün özü değiştirilemez. Kültür toptan bırakılıp yerine başka bir kültür konulamaz. Özellikle kültürün temel öğelerine dokunulduğunda milletler varlığını sürdüremez, başka milletlere dönüşür.

e.Kültür herkesin üstündedir ve herkesi kapsar. Bir toplum içinde yaşayan bazı kişi ya da gruplar, kültürden saparak kendilerini ayrı topluluk haline getirmeye yeltenebilirler. Böyle bir durum kültürü tehlikeye, toplumu bunalıma sokar.

f.Kültür öğeleri arasında derece farkları vardır. Kimi öğeler birinci derecede önemlidir. Kültürün temel öğeleri birinci dereceden öğelerdir. Kültürdeki değişmeler, temel öğelerde değil, ikinci, üçüncü derecede öğelerde olursa toplumun sağlığı bozulmaz. Kılık kıyafette, beslenme, barınmadaki değişmeler gibi.

g.Kültür öğeleri arasında uyum bulunan bir bütündür. Kültür öğelerinden biri ötekiler üzerinde baskın olursa toplumun sağlığı bozulur.

h. Kültürle uygarlık arasında ayırım vardır. Kültürün kaynağı duygu, uygarlığınkı akıldır. Uygarlığın ürünleri rahatlıkla alınabilir; ama duyguya dayalı kültürlerin ürünü rahatlıkla alınamaz, alınmamalıdır. Öte yandan kültürle uygarlığın birbiri üzerinde karşılıklı etkileri de yok değildir: Kültür, ortaya koyduğu insan ögesiyle uygarlığa katkıda bulunduğu gibi uygarlık da ortaya koyduğu buluşlarla kültürün değişmesinde etkili olur.

ı.Kültür varlığını kuşaktan kuşağa aktarılmaya borçludur.

i. Kültür kişilere ve toplumlara hizmet eder. Kişi ve toplumun mutluluğunu sağlamaya çalışır. Bu yüzden insan ürünü olan ve amacı kişi ve toplum bakımından son derece olumlu olan kültürler çok değerlidir. Kültürleri karşılaştırırken toplumun kendi ihtiyacını karşılayan bir kültürü aşağılamaya kalkışmak yanlıştır. Yalnızca kültür karşılaştırmaları yapılırken şu dört ölçüt göz önünde bulundurulabilir: Yetiştirdiği insan ögesi, ortaya koyduğu toplum biçimi, başka kültürleri etkileme gücü, kendini koruma yeteneği.

III. KÜLTÜRÜN TEMEL ÖĞELERİ

1. Dil

Dil, bir milletin başkalarından farklı olan konuşmasıdır. Bir milletin evreni kendine göre seslendirmesidir, adlandırmasıdır. Evrene kendi zevkine göre ad vermek, bir bakıma kendi damgasını vurmaktır. Bu nedenle en belirgin kültür ögesidir. İkinci olarak dil düşüncenin aynasıdır. İnsan dil ile düşündüğünden dile bakılarak bir milletin düşünce düzeni anlaşılır. W. Humboldt, dilin bir milletin ruhunun dış görünüşü olduğunu

belirtmek üzere şöyle demiştir: Bir milletin dili ruhudur, ruhu da dili. Öte yandan dilin kişileri birbirine bağlayan ilk bağ olduğu açıktır. İnsanların konuşa konuşa anlaşmaları, birbirlerini sevmeleri dil sayesinde. Öte yandan bir milletin bütün maddi, manevi değerlerinin saklandığı bir kap, bir kalıptır dil.

2. Töre

Bir milletin varlığını ve dirliğini sürdürecekt kurallar, yöntemler, davranışlar bütünüdür. Muharrem Ergin töre yerine 'örf ve adetler' sözlerini kullanarak töreyi şöyle tanımlıyor: Örf ve adetler bir milletin yazılı olmayan veya hepsi yazılı olmayan kanunları, nizamlarıdır. Yasaların insanların toplumsal çevreleriyle ilişkilerini düzenlediği bilinmektedir. Yüzyıllar boyu bu ilişkileri toplumsal yasa demek olan töre düzenlemiştir. Yazılı hukuka geçerken de yine töreler göz ardı edilmemiştir. Çağdaş hukuk genelde hakları ve cezaları kapsadığından her türlü toplumsal ilişkiyi , güvenliği, huzuru, mutluluğu adeta bir yaşama güvencesi olan töreyle sağlanmaktadır.

3. Din

Bir milletin kendine özgü inançlar düzenidir. Farklı milletlerin dini ortak olabilir. Ancak aynı dinden olan farklı milletlerin dinlerine bağlılık tarz ve dereceleri birbirinden farklıdır. O nedenle din de bir kültür ögesidir, hem de çok önemli ve etkin bir kültür ögesi... Öyle ki yüzyıllar boyu öteki öğeleri etkisi ve baskısı altına alacak kadar... Bu durum milli toplumların önlem almasına, kültür öğeleri arasında uyum sağlamak için anayasalarına laiklik ilkesini koymasına yol açmıştır.

4. Tarih

Bir milletin kültürünün çağlar içinde hareket hali almış biçimidir. Milletlerin ömürlerinin büyük bir bölümü geçmişte, küçük bir bölümü yaşadığımız zaman dilimindedir. Bu nedenle milletlerin geçmişi, gelecekleri açısından çok önemlidir. Fransız tarihçisi Michelet bu durumu, "Ölümler dirileri yönetir." sözüyle belirtir. Birlikte yaşananlar, birlikte çekilen

sıkıntılar, birlikte elde edilen başarılar, birlikte yaşamış olanların ortak paydasını oluşturur. Bu ortak paydaya dayanan millet geçmişte olduğu gibi gelecekte de yeni başarıları elde edeceğini bilir. Tarih, yeni hamleler için millete güç verir. Öte yandan milleti oluşturan kişiler geçmişteki birlikteliklerine bakarak gelecekte de birbirleriyle birlikte olacaklarının bilincine varacaklardır. Bu yüzden tarih milleti birbirine sıkı sıkı bağlayan güçlü bir toplumsal akrabalık bağıdır.

5. Sanat

Bir milletin güzeli arama, yaratma, bulma tarzıdır. Millete özgü olan zevk ve duyguların yansıması, biçimlenmesidir. Bir milleti oluşturan kişilerin sanat eğilimleri birbirine benzer. Ses, söz, ışık, mekân, renk, biçim anlayış ve zevki milletten millete değişir. O halde sanat bir milletin ortak zevkinin eser haline dönüşmesidir. Milletin yaratma gücünün, zevk inceliğinin, güzellik anlayışının temsilcisidir. Türk çocuğu ecdadının ortaya koyduğu edebiyat, mimarlık, hat, minyatür, resim, heykel, süsleme, musiki örneklerini gördükçe hem kıvanç duyacak, hem de daha üstünlerini yaratmak için kendinde güç bulacaktır. Bu bakımdan sanat da öteki kültür öğeleri gibi güçlü bir toplumsal yakınlaşma bağı olmaktadır. Atatürk'ün "Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir." sözü bu yüzden çok anlamlıdır.

6. Dünya görüşü

Bir milletin başka milletlerden ayrı olan hayata, olaylara, insanlara bakışıdır. Yaşanılan ortak kültür dolayısıyla tutum, tavır, yorum ve davranış bakımından bir milletin kişileri birtakım ortak nitelikler sergiler. Doğal, toplumsal ve ruhsal olaylar karşısında milleti oluşturan kişilerin takındığı bu ortak tavır, milletlerin dünya görüşünü ortaya koyar. Bir toplumda kişileri üzen, kızdıran bir olay başka bir toplumda kişileri neşelendirebilir, sevindirebilir. Bunun nedeni dünya görüşünün farklılığıdır. Olaylar karşısında takınılan ortak tavırlar kişileri birbirine yakınlaştırır. Bu nedenle dünya görüşü de toplumsal yakınlaşma ve kaynaşmayı sağlayan güçlü bir bağıdır. Yiğitlik, aile, doğruluk, ahlak, onur, namus, askerlik,

konukseverlik, aşk, temizlik gibi konularda Türk kültürünün değerleri gıpta edilecek yetkinlik ve olgunluktadır.

IV. Dil-Kültür İlişkisi

Bir toplumun sözlü ve yazılı bütün kültür değerleri dil kabı ve kalıbı ile bir kuşaktan diğerine, bir mekândan başka bir mekâna aktarılır. Türk edebiyatının bütün örnekleri dilimizin taşıyıcılığı ile bugüne ulaşmıştır. Türk tarihinin bütün dönemlerini dilimizle öğreniyoruz. Dinimiz, töremiz, sanatımızla ilgili bilgilerimiz varlığını dile borçlu.

Bir toplumda yaşayan insanlar, evreni olduğu gibi değil, dillerinin kendilerine sunduğu biçimde algılamaktadırlar. Humboldt bunu şöyle dile getiriyor: "İnsanlar bu dünyada ana dillerinin kendilerine sunduğu biçimde dünyayı görürler." F. Bacon, L. Whore, E. Sapir gibi düşünürler de her toplumun gerçeği ayrı biçimde yansıttığı konusunda görüş birliği içindedirler. Bu durum dillerin birbirinden farklılığının nedenini de açıklamaktadır. Çünkü bir toplumda dil anlayışı, o toplumun yaşama düzeninin bir ürünü olarak ortaya çıkıyor. Dil insanların hayat karşısındaki davranış özelliğine göre biçimleniyor. Söz gelişi Türklerde erkek-dişi ayrımı gözetilmemesi aynen Türkçeye yansımıştır. Yine Türklerin sözünde durma özelliği dilde sözcük köklerinin kullanım sırasında değişmemesi sonucunu doğurmuştur. Bu da dili kültürün yansıtıcı bir parçası yapmaktadır.

Bir toplumun kültür değerleri dilde kendini gösterir. Toplumlar ne yiyor, ne içiyor, ne kullanıyor, neye değer veriyor sorularının karşılığını dile bakarak verebiliriz. Türklerin "at"a, Arapların "deve"ye önem verdikleri bu dillerdeki sözcüklere bakılarak anlaşılır. Eskimolarda "kar"la ilgili, Peru ve Bolivya'da yaşayan Aymara adlı Kızılderili kabilesinde "patates"le ilgili yüzlerce sözcük bulunması toplum yaşayışı ile dil arasındaki ilişkiyi çok açık biçimde ortaya koyar.

Dil bir milletin düşünce tarzını da yansıtır. Bir toplumun diline bakarak zihninin nasıl çalıştığı anlaşılabilir. Söz gelişi Türkçeye bakılarak Türklerin evrene nasıl gerçekçi bir gözle baktıkları çıkarılabilir. Türkçe parçaların

birleşmesi düzenine dayalı bir dildir. Eklemeli de dediğimiz bu sistemde köklerin sonuna ekler takılarak konuşma gerçekleşir. Evrene bakıldığında bütün doğal ve yapma nesnelerin parçaların birleşiminden oluştuğunu görürüz. Türkçede sözcük sıralanışında önemli ögenin sonra söylenmesi de dünyayı seslendirirken evrenin gerçeklerine bağlılığın sonucudur. Çünkü evrende önemli olan öge hep geri plandadır. Doğal olaylardan bir örnek verelim: Yağmur yağmadan önce birçok aşama gerçekleşir, ama bunlar asıl önemli olan yağmurdan önce olur.

Dile bakılarak bir milletin dünya görüşünün, inançlarının, töresinin, tarihinin, sanatının, kişiliğinin izlerine, yansımalarına ulaşabiliriz. Sözcük dağarcığı dışında deyimler, atasözleri, tekerlemeler, ninniler, türküler, masallar bu bakımdan yüzlerce ipucu ile doludur. Fransızca sözlüklere bakıldığında hemen her sayfada "kilise" ile ilgili bir sözcüğe rastlanması bunun kanıtıdır. Türkçede aile ilgili sözcüklerin çokluğu aile bağlarının güçlülüğünün bir kanıtıdır.

Dil, milletlerin tarih boyunca ilişki kurdukları başka milletlerin kimliğinin de ipuçlarını taşır. Türkçe, Türklerin Sırplarla, Ermenilerle ilişki içinde olduklarını ortaya koymaktadır. Sırpçada sekiz binden, Ermenicede dört binden fazla Türkçe sözcük bulunması bunun kanıtıdır. Türkçede Arapça sözcüklerin çokluğu Araplarla ilişkilerimizin kanıtıdır.

Dil kültürün en önemli ögesidir. Bir yandan kültürün bütün öğelerini dünden bugüne taşıırken, bir yandan da kültürü yaşatan insanların birbirinin kardeşleri, yakınları olduğu bilincini bilinçaltına yerleştirir. Aynı dili konuşan insanlarda ortak duygu ve düşünce oluşmaktadır. Böylece dil ulusal birlik ve beraberliğin de perçinleyicisi, sağlayıcısı olmaktadır. Atatürk bu durumu şöyle belirtir: "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkı, Türk milletidir. Türk milleti demek, Türk dili demektir. Türk dili Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti, geçirdiği nihayetsiz felâketler içinde ahlakının, ananelerinin, hatıralarının, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyinin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir."

Dil-kültür ilişkisini incelerken belirtilmesi gereken bir nokta da dilin, kültürün yaratıcısı olmasıdır. Sözlü ve yazılı bütün edebî ürünler, bilim ve sanat eserleri dille oluşturulmaktadır. Annelerimizin kundakta bizi uyutmak için söyledikleri ninnilerden, “Bir varmış, bir yokmuş.” diye başlayan masallara kadar her sözlü ürün, Köktürk yazıtlarından İstiklal Marşı’na kadar her yazılı ürün dille söylenmiş, yazılmıştır.

Dil-kültür ilişkilerinin bir yönü de kültür ve uygarlık değişmelerinin dile yansımasıdır. Köktürkçe ile Uygurca arasında sözcük dağarcığı farkı, Uygurların Buda ve Mani dinlerine girerek din değiştirmeleri ile ilgilidir. Aynı durum Uygurca ile Karahanlı Türkçesi arasındaki ayırmada da gözlenmektedir. Karahanlılar da İslam dünyasının sözcüklerini eserlerine almışlardır. Günümüzde de Batı uygarlığına özgü sözcüklerin dilimize girmesi hep aynı yansımanın bir sonucudur.

BÖLÜM KAYNAKÇASI

1. Prof. Dr. Wolfram Eberhard, Çin Tarihi, Ank. 1947, s. 31-34
2. Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Türk Milletinin Kültürel Değerleri, İst. 1977, s.7
3. Ümit Hassan, Eski Türk Toplumunu Üzerine İncelemeler, İst. 1985,s. 159-168
4. Prof. Dr. Muharrem Ergin, Üniversiteler İçin Türk Dili, İst. 1987,s. 20-37
5. Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, Ank. 2001. S. 12-23

OKUMA PARÇASI

KÜLTÜR VE TÖRE

Dr. Hüseyin Yeniçeri

Milli kültürü oluşturan değerleri “dil, din, töre, sanat, tarih ve dünya görüşü” olarak sıralayabiliriz. Küreselleşmenin bir sonucu olarak bu değerlerin günümüzde büyük bir tehdit altında bulunduğu bir gerçektir. Her ne kadar yüksek düzeydeki kültürler “saf”lığını yitirmişlerse de kültürler özgünlüklerini korumak, kişilik ve kimliklerini sürdürmek çabası içinde olmalıdır. Çünkü kültürün, dolayısıyla kendini var eden milletin varlığı bu çabaya bağlıdır. Tarihte kimliğini yitiren birçok millet başka milletlerin kültürlerine kapılmış, böylece tarih sahnesinden silinmişlerdir.

Bu tehlike bizim için de geçerlidir. İşte kültürlerini koruyamadığı için başkalaşan Türk toplulukları: Çinlilerin asimile ettiği Chou hanedanı (1), Budizm’in yok ettiği Tabgaç hanedanı ve IX. yy. a kadar bir Türk devleti olan Bulgarlar...

Milli kültürü oluşturan değerlerden biri olan “töre”nin nasıl bir tehlike ve tehdit altında olduğuna dikkat çekmeyi önemli ve gerekli görüyoruz. Önce bir kültür ögesi olarak “töre”yi örf ve adetler yerine kullandığımızı belirtelim.

İslamlıktan önce hemen hemen bütün Türk şive ve lehçelerinde çok yaygın kullanılan töre sözcüğünün eski biçimiyle “türemek” sözcüğünden türediğini ve cetten kalma gelenek, görenek ve yasa anlamlarına geldiğini, eski Türkçede sekiz türevinin olduğunu araştırmalar ortaya koymuştur. Törenin işlevi dikkate alınırsa “milletin varlığını ve dirliğini sürdürecekt kurallar bütünü” olarak tanımlayabiliriz. Prof. Dr. Muharrem Ergin ise “Örf ve adetler bir milletin yazılı olmayan veya hepsi yazılı olmayan kanunları ve nizamlarıdır.” biçiminde tanımlıyor töreyi. Yine Ergin, insanın sosyal çevresi ile ilişkilerini, yüzyıllar boyu, sosyal yasalar demek olan törenin düzenlediğini, sonradan yazılı hukuka geçerken törelerin göz önünde bulundurulduğunu belirtmektedir. Buna günümüzde töreyle yönetilen toplumların var olduğunu da ekleyelim.

Günümüzde toplumsal ilişkiler hem çok çeşitlenmiş, hem de artmıştır. Yazılı yasaların hak ve cezaları kapsadığı düşünülürse, bu kadar çeşitlenen ve çoğalan toplumsal ilişkinin hukuki metinlerle belirlenmesi olanaksızdır.

İşte bu noktada töre devreye girmekte ve millet hayatı için hayati görev üstlenmektedir. Öteki kültür öğeleri üzerinde görülen yozlaşma ve yabancılaşmanın daha büyük çapta törede görülmesi, törenin bozulması sonucunu doğurmakta, bu da toplumsal çözülmeye yol açmaktadır. İşin tuhafı öteki kültür öğelerinde görülen yozlaşmalara aydınlar dikkat çekerken, töreyi önemsememektedirler. Hatta töre aleyhinde konuşan ve yazanlara da sıkça rastlanır olmuştur.

Çok satılan bir gazetede "Töre Cehalettir" başlığını kullanan bir gazetecinin cehaleti karşısında gülmek mi, ağlamak mı gerektiğini bilemiyoruz. Haberi okuyunca şaşkınlığınız katmerleşiyor. Bu başlığın bir valinin sözlerinin kısaltılmasıyla ortaya çıktığı anlaşılıyor. Vali, konuşmasında "töre cinayeti"ni kastetmiş, gazeteci başlık atarken yanlış anlama gelecek bir kısaltma yapmıştır. Valinin töreyi -özellikle Türk töresini- bilmediği anlaşılıyor. Çünkü Türk'ün töresinde "töre cinayeti" diye bir olay yoktur. "Töre cinayeti" diye anılan ve birçok senaryoya da konu olan sorunun kaynağında kadının davranışlarından ötürü aile meclislerince cezalandırılması yatmaktadır. Bu durum töremize başkalarından geçmiştir.

Bilmek gerekir ki Türk töresinde erkek-dişi ayrımı yoktur. Dilimize bakılırsa gerçek anlaşılır. Türkçede varlıklar erkek-dişi ayrımına tabi tutulmamıştır. Bu yüzden önceden belirlenmiş bazı kurallara erkekler uymayınca ses çıkarmayan ama kadınlar uymayınca en doğal hakları olan yaşama hakkını elinden alan bir uygulama Türk'ün de, erkek-dişi ayrımı yapmayan Türkçenin de ruh ve mantığına aykırıdır.

"Töre cinayeti" üzerinde durmamın nedeni töre karşıtlarının hep bu sorunu dillendirmeleridir. Hâlbuki kültür, dolayısıyla töre insanı yaşatmayı ve mutlu etmeyi amaçlamaktadır. Gerçek ise, törede yozlaşma ve yabancılaşma olmazsa mutsuzlar ve mutsuzluk giderek azalır.

Törenin yıpratılmaya çalışıldığı diğer bir alan ise "kan davası" konusudur. Türk töresinde engin bir hoşgörü vardır. Alparslan'ın R. Diogenes'i bağışlaması, Atatürk'ün yere serilen Yunan bayrağını çiğnememesi, Abdülhamit'in kendine bomba atan Ermeni komitacısını

affetmesi, Fatih'in fetih sonrası uygulamaları gibi örnekler törenin hoşgörüsünün bir sonucudur. Törenin bu özelliğini en iyi vurgulayan atasözü ise "Kanı kanla yumazlar, kanı su ile yurlar." sözüdür. Bütün bunlar kan davası geleneğinin törel bir değerimiz olmadığını gösterir.

Türk kültürünü bir bütün olarak algılamak, öğrenmek, çocuklarımıza aktarmak zorundayız. Bugün görülen odur ki aydınlarımız kendi değerlerimizi önemsememekte; ne tarihimizi, ne dilimizi, ne dinimizi, ne töremizi, ne sanatımızı öğrenmek gereğini yerine getirmemektedirler. Onun için Ermenilerden özür dileyen, tarihimizden, geçmişte olup bitenden habersiz aydınlarımız vardır. Varlığımızı, bağımsızlığımızı, vatanımızı, kişiliğimizi kendisine borçlu olduğumuz dünyanın en güzel dili Türkçe yerine İngilizce öğretimden yana aydınlar vardır.

Bir üst düzey yöneticisi kurban kesmek çağ dışıdır, anlamına gelecek sözler söyleyebilmektedir. Birçok aydın, yakınlarının cenazesini cami önüne getirip cemaatin cenaze namazını kılmasını kenardan izlemektedir. Çocukların ve gençlerin bayramlarda büyüklerini ziyaret etmelerini, ellerini öpmelerini istemek yerine, hangi tatil beldesine gitmek istediklerini soran aydınlar vardır. Birçok aydın kendini doğuran anasından, kendini okutan babasından habersizdir. Bir sanatımız olduğunu bilmeyen aydınlarımız var. Yabancıların sanat adına yaptıkları her şey güzel, bizimkiler çirkindir. Onlar için dünya çapında mimar yetiştirmemiz, Nobel ödülü alacak düzeyde romancı yetiştirmemiz, Yunus Emre, Fuzuli, Mehmet Akif, Necip Fazıl, Nazım Hikmet gibi çığır açan söz ustaları yetiştirmemiz önemli değildir. Kültürümüz açısından törenin öncelikle temel öğelerden biri olduğunu bilmemiz son derece önemlidir. Çocuklarımıza ve gençlerimize kültürün aktarılmasının boynumuzun borcu olduğu gerçeğini unutmayalım. Bunun için önce törel değerlerin öğrenilmesi gerekir. Bu değerlerin gelecek kuşakları mutlu etmek için var edildiğinin bilincine varmak gerekir. O nedenle unutilan, hor görülerek terk edilen her törel değerın mutluluk binamızdan bir tuğla söktüğünü aklımızdan çıkarmayalım. Ulusal birliğin, kardeşliğin, sevginin, onurun, değerbilirliğin töreyle güçleneceğini bilelim.